

Erdélyi Örmény Gyökerek - Füzetek

"Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék..."
(Vörösmarty Mihály)

a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

III. évfolyam 1999/33. szám

1999 november

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásának tagszervezetei: a II. kerületi, VI. kerületi, IX. kerületi és XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzatok, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén délután 17 órakor - hívtottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár klubdélutánjaira a Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe.

November - gondolatok az örmény liturgiából

A liturgiát bezáró áldás előtt mondja a diakónus:

Szent Keresztedre kérünk, Uram, szabadíts meg minket a bűntől, és ments meg minket irgalmad kegyelmével.

Mindenható Urunk, Istenünk, ments meg minket és irgalmazz nekünk.

Szinte minden szertartás végén ott szerepel, emlékeztet az Úr keresztyére, arra is, hogy nekünk részesednünk kell a keresztyéből. (S az örmények történelmük során bőven részesedtek is!) Egyetlen megoldásként csak Isten irgalmába tudjuk ajánlani magunkat.

dr. Sasvári László

Kiss Ernő emléktábla-avatás Szegeden

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Szegedi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 1999. október 6-án közösen rendezte az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulóján megrendezett városi ünnepségeket. Elsőként Kiss Ernő honvéd altábornagy, aradi vértanú emléktáblájának avatására került sor. *Kalmár Márton* szegedi szobrászművész alkotását a Szegedi Örmény Önkormányzat állíttatta.

Eleméri és ittebei Kiss Ernő örmény földbirtokos-család tagjaként született Temesváron 1799-ben. Felesége a kiszombori születésű Szentgyörgyi Horváth Krisztina.

1848 tavaszán Kiss huszárezredével Újpecsen (Torontál vármegye) állomásozott. A szegedi katonai tábor megalakulása után egy dandár élén a Temesi bántóság területét védte. Az időközben országos főhadparancsnokká kinevezett altábornagyot a hadügyminiszter távollétében többször bízták meg a miniszteri teendővel. A kormány Szegedre költözése idején Kiss Ernő is Szegeden látta el hivatalát. A világosi fegyverletételnél *Görgei* seregéhez

csatlakozott, s mint a legmagasabb rangú volt császári tisztet, elsőként állították Aradon hadbírósnak. Egykori ezredénél, a 2. Hannover huszárezredben szolgált a legtöbb örmény születésű tiszt.

Az avatáson emlékbeszédet mondott *dr. Issekutz Sarolta* az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke. Az emléktáblát *dr. Berekné dr. Petti Ildikó*, Szeged Közgyűlése Kulturális és Közművelődési Bizottságának elnöke avatta fel.

Az avatási műsorban közreműködött: *Flórián Antal* színművész és a Béke utcai Általános Iskola kórusa. Az emlékezés koszorúit helyezte el a Szegedi Honvéd Hagyományőrző Egyesület, Szeged város jegyzője, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, valamint a Szegedi Örmény Önkormányzat.

Az ünnepségsorozat keretében került sor *Osztróvszky Józsefnek*, Szeged egykori polgármesterének, 48-as kormánybiztosának szobra avatására, valamint az Aradi vértanúk terén lévő Honvédemlékmű koszorúzására.

Örvendek, hogy Szeged örmény közössége ennyire tevékenyen vehetett részt a városi ünnepségekben és ismét adhatott valamit a város polgárainak.

Kövér László

Előző számunkban közöltük az Országos Választási Iroda Szongoth Gábor képviselő úrnak írt levelét. valamint a Legfelsőbb Bíróság döntését. Most - némi rövidítéssel - lássuk az ügy folytatását:

Szongoth Gábor Úrnak!

XI. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat Elnöke!

Tisztelt Elnök Úr!

Ön beadvánnyal fordult hozzám az Országos Örmény Önkormányzat megüresedett mandátumai ügyében. Előadta, hogy 1999-ben az elektori gyűlés 23 főben állapította meg az országos önkormányzat tagjainak számát. Ön a szavazatok alapján a 25. helyre került, így nem szerzett mandátumot. Ez év nyarán három közgyűlési tag megbízatása, lemondása miatt megszűnt. Az Országos Választási Bizottság (OVB) 1999. szeptember 18-án kelt 19/1999. (IX.18.) számú határozatával megállapította, hogy "a megüresedett mandátum betöltésére az 1999. január 3-ai elektori gyűlésen a soron következő legtöbb szavazatot kapott jelöltek jogosultak, amennyiben a mandátumot elfogadják". Az OVB - az elfogadó nyilatkozat beszerzését követően - úgy rendelkezett, hogy kiadja Önnek a megbízólevelet. Az országos önkormányzat a határozat ellen kifogást nyújtott be. Álláspontja szerint az OVB hatásköre nem terjedt ki arra, hogy az országos önkormányzat közgyűlésébe új tagok mandátumának kiadásáról döntsön. A Legfelsőbb Bíróság Kv. I. 29. 261/1999/1. számú végzésében a kifogásnak helyt adott és az OVB határozatának - fentiekben idézett - rendelkezését megsemmisítette. Ön a Legfelsőbb Bíróság jogértelmezésével nem értett egyet és segítségemet kérte a megüresedett közgyűlési helyek betöltéséhez.

A panasszal kapcsolatos jogi álláspontom a következő. (...)

Állásponton szerint a jogszabályok értelmezésekor a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (Nektv.) 34. paragrafusában foglalt rendelkezésből kell kiindulni, amely szerint az országos önkormányzat közgyűlésének tagjait saját körükből az elektorok a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló törvény kislistás szavazásra vonatkozó szabályainak megfelelő alkalmazásával választják meg. A kislistás választás szabályait a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek

választásáról szóló 1990. évi LXIV. törvény (Övtv.) 42. paragrafusa határozza meg. Ezeket a rendelkezéseket azonban a nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzati képviselők választása esetében nem lehet önmagukban értelmezni, hiszen az Övtv. 48. paragrafus 1. bekezdése előírja a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló fejezetben foglalt eltérések, illetve kiegészítések megfelelő alkalmazását is. Ebből következően az országos önkormányzatok választására nem kizárólag az Övtv.42. paragrafusát, hanem a 48-50/C. paragrafusait is irányadónak kell tekinteni. Nem indokolható ugyanis, hogy bár a Nek.tv. előírja a kislistára vonatkozó szabályok alkalmazását, azok közül egyes szakaszokat figyelembe vesz a jogalkalmazó, míg másokat nem. A jogszabályok nem rendelkeznek az országos önkormányzat megüresedett mandátumainak betöltéséről. Az Övtv. 50/C. paragrafus (B) bekezdése azonban előírja, hogy ha a közvetlen módon létrejött helyi kisebbségi önkormányzat képviselőjének megbízatása megszűnik, helyére a szavazatszám szerinti sorrendben következő lép. A törvény e rendelkezésének megfelelő alkalmazása véleményem szerint azt jelenti, hogy az országos önkormányzatok közgyűlésében megüresedett mandátumot a szavazatszám szerinti sorrendben következő jelölt szerzi meg. Ebből következően az OVB-nek meg kell állapítani, hogy az elektori gyűlésen ki volt a soron következő legtöbb szavazatot kapott, mandátumot nem szerzett jelölt és - ha a tisztség betöltését vállalja ki kell adnia részére a megbízólevelet.

A fenti jogértelmezés alkalmazása az Ön számára kedvezőbb megítélését tenné lehetővé, ezért fel szeretném hívni a figyelmét a rendkívüli jogorvoslat lehetőségére. Meg kell azonban jegyeznem, hogy a jogszabályok nem egyértelműek a választási ügyben benyújtott kifogást elbíráló bírósági határozat elleni felülvizsgálat kérdésében. A választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (továbbiakban Ve.) 79. paragrafus (2) bekezdése értelmében - amely kimondja, hogy a bíróság döntése ellen további jogorvoslatnak nincs helye - a Legfelsőbb Bíróság végzése "res iudicatának" (ítélt dolognak) minősül. A jogszabályok nyelvtani értelmezéséből az a következtetés is levonható, hogy e határozat esetén - figyelemmel a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) 271. par.(1) bekezdés (e) pontjában foglalt rendelkezésre - a felülvizsgálat, vagyis a jogerős bírói döntés valamely jogkérdésben megmutatkozó hibájának orvoslására szolgáló rendkívüli perorvoslat lehetősége is kizárt. Ez azt jelentené, hogy a Legfelsőbb Bíróság végzésének megváltoztatására nincs mód.

Ez esetben a bíróság döntésének - bár egy konkrét kifogás alapján hozták meg - az lehet a hatása, hogy "precedenst" teremt, vagyis az OVB ennek megfelelően fog eljárni a későbbi eljárásai során. Ezzel megszűnik a megüresedett mandátum betöltésének más országos önkormányzatok esetében eddig követett gyakorlata. Attól kell tartani, hogy amíg e jogkérdésben eltérő bírói határozat nem születik, nem léphetnek a közgyűlés lemondott tagjainak helyébe a mandátumot nem szerzett, a szavazatszám szerinti sorrendben következő jelöltek. (...)

Látok azonban esélyt arra is, hogy Ön a fenti jogértelmezésben kifejtettek alapján, jogszabálysértésre hivatkozással a Legfelsőbb Bíróság végzésének felülvizsgálatát kérje. Fel szeretném azonban hívni a figyelmét arra, hogy ha élni kíván a rendkívüli jogorvoslat eszközével, a felülvizsgálati kérelmet a határozat közlésétől számított hatvan napon belül lehet benyújtani és ezen eljárásban a jogi képviselet kötelező.

Kérem, ha a felülvizsgálati kérelem előterjesztése mellett dönt, erről illetve a jogorvoslati eljárás eredményéről tájékoztatni szíveskedjék. Végezetül azzal a megjegyzéssel kérem tájékoztatásom szíves tudomásulvételét, hogy jelen állásfoglalásomat egyidejűleg megküldöm a Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának vezetőjéhez is.

Budapest, 1999. október 26.

Üdvözlettel: *dr. Kaltenbach Jenő*

Örmények találkozósa

A Budapest Terézvárosi Napok alkalmával ez év október 16-án a kerület örmény kisebbségi önkormányzata több helyszínen is képviseltette magát. A Liszt Ferenc-téren felállított emelvényen - röviddel a déli harangszó után - a budaörsi VIVALDI Művészeti Iskola fűvészenekara *Kaszás Sándor* vezényletével klasszikus és szórakoztató zenei műsort adott elő, melynek keretében elhangzott Hacsaturján II. balett-szvitje is a Spartakusz-ból.

Röviddel később, 13.00 órai kezdettel a Városvédő Egylet Podmaniczky termében megnyitották azt a gazdag örmény történelmi kiállítást, amelynek avató műsora majdnem kerek két órán át tartott.

Számtalan ének-, hegedű-szám, tánc közepette előbb *dr. Issekutz Sarolta* mutatta be az utóbbi idők leggazdagabb örmény kiállítását. Ő, aki ezen kiállítások kezdeményezője volt, a megszokott magas szinten vezetett végig a majdnem három tucat képtáblán, külön figyelmet szentelve 1848-as részvételünkre.

Következett *Zárug Orsolya* elnök meghívottja, *Jivan R. Tabibian* úr, Örményország nagykövetének beszéde, mely számunkra, a jelenlevők számára, jelzésértékű volt: az egymásra figyelés okvetlen része kisebbségi létünknek, egyetlen életjel, rendezvény, sem múlhat el agyonhallgatottan, letagadtan.

"Mindaz, amit itt kiállítva látok - mondotta - a legszemélyesebb emlékeimet juttatja eszembe: a jeruzsálemi örmény negyed, a szörnyű örmény genocídium, ahol családom nagy részét elvesztettem, San-Lazzaro szigete, ahol a mechtaristáknál végeztem tanulmányaimat, Bécs - legutóbbi állomásom, ahol a másik mechtarista rendház van."

Közben ő is messze került Örményországtól, az együvé tartozás azonnali élményével ajándékozott meg, hisz első perctől jóakarátú figyelemmel követte az egész műsort, Zárug Orsolya angol fordítása segítségével.

A rendezvény következő, immár türelmetlenül várt pontja az örmény ételek bemutatója, melyet *dr. Keszy-Harmath Péterné* budaörsi örmény kisebbségi képviselő asszonynak köszönhattünk, gyors sikert aratott.

Végül a terézvárosiak meghívták a jelenlévő örmény képviselőket arra a megbeszélésre, amelyen a nagykövet úr megismerte a képviselőket, érdeklődéssel meghallgatta kisebbségi életünk beszámolóit, majd többünknek válaszolt a feltett kérdésekre. Számunkra megnyugtató élmény volt hallani tőle, nem magánszemélyként, hanem Örményország nevében - miként Ő maga figyelmeztetett - , azokat az elveket, amelyeket mi is vallottunk mindig, és amelyek jogos voltáról kezdettől fogva meg voltunk győződve. A megerősítés, melyet kaptunk, a közös, hasonló gondolkodásból ered. Mintha Erzsébetváros és Szamosújvár bölcsseit láttam volna, miként századokkal korábban egyezkednek "sine ira et studio", közös érdekükben, soha egymás ellen.

A nagykövet pontosan látja, tudja a különbséget a más-más időben létrejött örmény diaszpórák között: az új, friss kétségbeesetten ragaszkodik, megőrizni szeretné vallását, nyelvét. A régi - keresve őseit, újra és újra a felfedezés örömét éli meg. Az örmény identitás saját, személyes ügy, senkinek sincs joga mások, általuk vallott örménységét megkérdőjelezni. Az identitás kisebbségi lényege éppen az, hogy sokfajta és ez elfogadott elv az őshazában, a diaszpórák esetében. Annyira tisztázott kérdés, hogy már semmit nem kíván fűzni mindahhoz, ami nálunk történik ez ügyben. Örményország mindenki örménységét elfogadja, aki ezt kinyilvánítja. A másik igen fontos kérdés a regisztrálás volt, melyben az örmény állam álláspontja egyértelmű: tekintettel az örmény nép által elszenvedett népiirtásra, és a század derekán Európában történt sajnálatos eseményekre, elutasít bármilyen

regisztrálást, függetlenül attól, milyen garanciákat csillogtatnának meg az összeírást kezdeményezők. Hazánk, Magyarország kisebbségi törvényeit kiválónak tartja, szerinte ritka az ennyire előnyös kisebbség-kezelés. Máshol nagy dolog, ha csak megtűrik a kisebbségi identitás kinyilatkozását, nemhogy anyagilag is támogassák azonosságuk megőrzését.

Sűrű tennivalói ellenére, a nagykövet jóakaratóan elfogadta meghívásunkat egy tágabb körben való megbeszélés érdekében. Reméljük, erre mielőbb sor kerül, hisz szeretnénk, ha minél többen hallhatnánk válaszait további kérdéseinkre, ugyanakkor ő maga is újabb bizonyosságát kapná közösségünknek és ennek érdekében kifejtett munkánknak.

Szeretettel fogadtuk Jivan R. Tabibian nagykövet urat és ugyanilyen szeretettel várjuk újra jövetelét körünkben, a magyar-örmény közösségben, ahol reményünk és benyomásunk szerint otthon érezte magát.

Köszönjük megtisztelő látogatását !

Fancsali G. János

Híradó

Örmény katolikus búcsú Gyergyóban (októberi számunkból helyhiány miatt kimaradt ismertetés)

Mária születésnapját ünnepelte Gyergyószentmiklós maroknyi örmény katolikusa vasárnap. A gyönyörű barokk templomban ez alkalommal több római katolikus is részt vett a *Páll Sándor* nyugalmazott plébános által bemutatott szentmisén, akinek elmélkedése a szeretet, az anya és Megváltónk édesanyjának magasztalásában csúcsosodott ki. Mária ünnepe jelentős történelmi esemény a gyergyószentmiklósi örmény származásúak számára, hiszen gyökéresztésük legfontosabb jelképe templomunk marad, melyet letelepedésük után alig több mint 90 esztendővel építettek, s 265 esztendővel ezelőtt ajánlottak Mária oltalmába. Fogytakoznak a piros köpönyegesek, gyérülnek az örmény származásúak sorai is. (Nem véletlenül kezelte idén jelentős eseményként az Oltáregylet többévi megszakítás után a négy elsőáldozó felkészítését.) A búcsú a templomkertben tartott, hagyományos körmenettel zárult.

Bajna György

Előző számunkban tévesen írtuk, hogy a **Téka Alapítvány** október 5-én tartott megemlékezést: az esemény természetesen 6-án volt - az érintettek elnézését kérjük.

Folyó év október 21.-én, **Kolozsváron a magyar színház előcsarnokában** megnyílt *Karácsony Ernő* kiállítása. Bevezetőt mondott *Szép Gyula és Kiss Ferenc*. Közreműködött *Bartha Enikő* színművésznő és *Sebesi Karen Attila*, az RMDSz művelődési és egyházügyi ügyvezető alelnöke.

A Szilágyságban számos örménymagyar család él, és tagjai tevőlegesen részt vesznek a közösségi életben. Baráti Társaságunknak az "Armenia"-nak eddig is nagyon jó kapcsolatai voltak a Szilágysággal. Nagy örömmel vettünk részt a feledhetetlen Báthori napokon, valamint a Barátság Házának avatásán Nagypetriben, mint ahogy szilágysági testvéreink is eljöttek Kolozsvárra, Szamosújvárra rendezvényeinkre. Lelkes, példamutató közösség él, munkálkodik Erdélynek ezen a részén, érdemes egy kicsit megismerni őket, és velük örvendezni, velük gondolkodni, velük munkálkodni. Mindannyiunkért tesszük, amit kell.

B. Kovács Júlia

**"Az emberek agyára áraszd el bölcsességed,
értsék meg valahára, mi végből van az élet!"**

Megszívlelendő mondatok, állítások között hallhattuk ezt a két verssort is október 21-én, csütörtökön, a Fővárosi Örmény Klub szokott, havi estjén.

A műsort *Simó József* (a képen) együttese (Mali Kata, Molnár Attila Benedek és maga Simó úr) biztosította Wass Albert életéről és írásairól adva szemelvényeket. Az író önmarcangoló, útkereső írásai, és vívódásai különös hangulatúak. Egy gondolkodó ember, akit a történelem nevű komédia elképesztő, kiszámíthatatlan feladatok és kérdések elé állít. Erdélyi kisebbségi lét és valóság, szemben az "anyaország" virtuális kívánalmaival... Világháború, remények és bevonulások szemben az elkerülhetetlen világrendezéssel (amely valóban "elkerülhetetlen" volt, de semmiképpen sem "igazságos"). Nyugati élet kínja ütközött a kényszerből otthagyt hazával, miközben a Tavak könyve szerzője várta, hogy "elvásik a veres csillag"... A nagy figyelmet igénylő szövegeket mezősgéi és székelyföldi táncok szakították meg.

Szilágysági példa: etnikumközi konfliktusmegoldás.

Nagy sikernek örvendezett Kolozsváron a másodszor megrendezett **interetnikai konfliktuskezelő program**, amely október 7-10 között zajlott, a református diakóniai központban. A tréninget az Interetnikai Párbeszéd Egyesület, a Márai Sándor Alapítvány rendezte és a PHARE, valamint a TACIS támogatta. A 16 fős csoport tanárokból, szociális gondozókból, történészekből, újságírókból, diákokból állt. Az örménymagyar Baráti Társaság, az "Armenia" képviseletében Fejér Szabolcs II. éves egyetemi hallgató volt jelen. A csoportterápiás tréning célja a szülőktől átörökölt elítélések oldása, a párbeszédre való készítés és a különbségek elfogadtatása volt. A képzés elindítóit, a szlovákiai Huncik Péter és a csallóközi Bordás Sándor pszichológus elmondták: 1996 óta közel ezren vettek részt ilyen jellegű szemináriumokon és jelentősen hozzájárultak Szlovákiában az interetnikai konfliktusok enyhítéséhez. Diploma tanúsítja a képzésben való részvételt. Varsóban Hillary Clinton díjazta a Márai-alapítvány tervezetét, amely a Kelet és Közép-Európa országai közötti együttműködését és az interetnikai problémák megoldását indítványozza.

Szőcs Andrea Enikő írása nyomán a kolozsvári *Szabadság* napilapból

1956. október 23.

A Hidegkúti Galéria adott otthont *dr. Szentpétery Tibor "Ahogyan én láttam '56-ot" (forradalmi események Budapest utcáin)* című fotókiállításának. A 43 évvel ezelőtti forradalom évfordulójának előestéjén zsúfolásig megtelt a Galéria a kiállítás megnyitóján. A több mint kétszáz, dokumentumértékű fotóanyagból 70 db került kiállításra, helyszűke miatt. A fotókon a szüleimtől elbeszélésből ismert helyszínek elevenedtek meg kézzelfogható valóságként, döbbenetes hatást keltve. Azt láttam, ami történt. Hitelesen. Nem montírozva. Helyszínek, szereplők, a város: Budapest. A gyermekfejjel átéltek, felnőttként emlékezve. Véres jelenetek, tűz és rombolás fekete-fehéren.

Plakátok, jelmondatok, kiáltványok, újságcikkek, nevek. Ismerős nevek és milyen más megvilágításban, mint ahogyan mi tanultuk, mi középkorúak.

De vajon gyermekeink mennyit tudnak és ismernek ebből? Mert hogy a történelemkönyvekből semmit, az biztos. Szükség van minél szélesebb körben megismertetni az azóta felnőtt generációkkal, hogy minek is köszönhetik az elmúlt 10 évet. Talán elgondolkoznak azon is fiataljaink - de az idősebbeknek sem árt -, hogy mi mindent

köszönhetek, köszönhattünk volna az októberi forradalomnak, ha nem fojtják vérbe belső és külső ellenségek. De legalább most már lehet hitelesen szólni, mert ez is a demokráciához tartozik. Képpel, szóval, írással. Minél több hiteles szó kell, hogy helyre tegye az elmúlt évtizedek hamis beállításait. Ilyen hiteles és bátor szólók, mint dr. Szentpétery Tibor, aki képpel láttatja a történeteket és vállalta évtizedeken keresztül ennek nem kis veszélyét.

A kiállítást *dr. Czaga Viktória* főlevéltáros nyitotta meg értékes gondolataival. A *Nemes* furulya kvartett művészi játéka nagy elismerést váltott ki, nemcsak azért, mert Szentpétery leszármazottak, gyermek és unokák. Jó volt látni és hallgatni őket a nagypapa ünneplésén. A 83 éves dokumentumfotó-művésznek kívánunk még egészségben gazdag hosszú életet, hogy még sok hasonló kiállításon legyen módunk fotóit megcsodálni, eleven történelmünk szereplőit látni.

Másnap *Laki Károly* és családja meghívására közös megemlékezésen vettünk részt a Mátyásföld, Kalitka u. 1. szám alatti néprajzi magánmúzeumban. A több mint háromezer darabból álló magyar néprajzi magángyűjtemény - mely bármikor fogad látogatókat - adott méltó keretet az 56-os megemlékezésnek.

Az ünnep résztvevői főleg társadalmi szervezetek képviselői voltak, akik fontosnak tartották az együttgondolkodást 56 vívmányairól, azok megvalósulásáról. *Sziji Rezső* történezművész történelemórája megnyitó gyanánt - emlékeztető és elgondolkodtató volt; 56 októbervég napjai az elbukás és vérbefojtás ellenére ünneplésre kell készítsenek és nem gyászra. Mert ha nem lett volna, akkor nem lenne most sem rendszerváltás, még ha nem is teljes mértékben sikerült is megvalósítani.

Az emlékbeszédek, a közös imádság és a szép zenei műsor, vers mind, mind az ünnep fényét, színvonalát emelte, gyönyörű környezetben. Valamennyiünket az azonosan gondolkodás nagyszerű érzése töltött el, hogy egyre többen vagyunk, akik 56-ot ugyanúgy ítéljük meg, követelve az újkori történelem valóságnak megfelelő feltárását, az igazságtételt.

"Az erdélyi hadsereg" költőjére és vezéreire emlékeztünk Kalotaszegen

Tavaly december 7-én volt 150 éve, hogy az újonnan kinevezett főparancsnok, Bem tábornok megérkezett Erdélybe és átvette a sereg irányítását Czetz János őrnagytól. Múlt év október elején emlékeztünk erre Csucsán a református templomban, ahol a Kalotaszegi Nőszövetség és a Pro Kalotaszeg szervezésében felavattuk *Petrás Mária* iparművész Bemet és Cetzet ábrázoló kerámia domborművét.

Idén október 17-én délután immár a hagyomány jegyében gyűltünk ismét össze a csucsai református templomban, hogy emlékezzünk a két dicső tábornokra, akik nem tették le a fegyvert.

Előzőleg Bánffyhunyadon "Az erdélyi hadsereg" c. vers költőjére emlékezett Kalotaszeg. Március 26-27-én múlt 150 éve, hogy Petőfi itt írta a fent említett versét.

Tervünk volt egy szobor felállítása a bánffyhunyadi templom előterében, sajnos az illetékesektől csak tanácsot kaptunk, kalácsot nem. Így aztán a bánffyhunyadiak Szentadrási István helyi RMDSz elnök és Lakatos András megyei tanácsos vezetésével egy kopjafát állítottak a lángelkű poéta emlékére.

Szombat délután a gyülekezeti teremben történelmi előadások hangzottak el *Egyed Ákos*, valamint *Kozma Dezső* professzor és *Kónya-Hamar Sándor* képviselő részéről.

Vasárnap délelőtt az istentisztelet után került sor a kopjafa avatására, melyet Chis Nicolas helyi polgármester leplezett le és a helyi, valamint a testvértelepülés Enying lelkésze, Hajdú

Zoltán áldott meg. A kopjafát megkoszorúzta többek közt *Alföldi László* kolozsvári főkonzul is. Így mára újabb Petőfi emlékhellyel lett gazdagabb Erdély.

Az ebédszünet után vonultak az emlékező kalotaszegiek Csucsára, ahova elkísért a főkonzul is. Az istentiszteletet előadások és 48-as dalok követték. A megemlékezés hangulatát leginkább kifejezi *Patrubány Miklósnak* az alkalomra írt (alant következő) beszéde.

Okos Márton

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet!
Szeretett Sorstársaim!

A Magyarok Világszövetsége és annak Erdélyi Társasága - a VET nevében köszönetet mondok Önöknek azért a megtiszteltetésért, amelyben meghívásukkal és szólásra biztató felkérésükkel részeltettek. Számunkra a Kalotaszegen való megjelenés egyben kihívás, hisz bűn volna elhallgatni, hogy e gyepűvédők lakta szegen Székelyjő sorsa kísért.

Túl az Aradi Vértanúk napján, túl az 1848-49-es hősök és vértanúk emlékének szentelt ünnepsorozatán, a magyar szabadságharc két tábornokának alakját idézzük ma fel: a lengyel *Bem Józsefre* és az örmény származású székely *Czetz Jánosra* emlékezünk.

Különleges érzés arra gondolnunk, milyen sok nép fia vette fel a harcot és küzdött - sok esetben életét is áldozva - a magyar szabadságért.

Különösen fontos élmény ez ma, amikor nemzetársainkat oly sokszor keríti hatalmába az elhagyatottság és a számkivetettség érzése. Hogy ez az érzés mennyire csalóka, téves előfeltevésekből sarjad, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az itt említett két népnek a magyarok iránti ragaszkodása és szeretetének megannyi jele.

Lengyelországban idén, nyárelő havában egymillió zarándok részvételével zajló szentmisén avatták szentté Árpád-házi Kingát. Ez a hatalmas gyülekezet önfeledten énekelte a magyar királynőt dicsőítő éneket. Magyarország címere közvetlenül a vatikáni címet követte, megelőzve Lengyelországot és valamennyi más országot.

Valamennyi főpap, beleértve a szentté avatást végző pápát is, szentbeszédét a magyarok üdvözlétével kezdte, a magyar királyok dicséretével folytatta, az Árpád-házi szentek cselekedeteinek méltatásával végezte. A nép pedig óriási, közel száz méteres transzparensszal adta kölcsön Lengyelországnak jelmondatát, "Polonia semper fidelis" helyett "Hungaria semper fidelis" írva ki. Az ötven milliós lengyel nép az Árpád-házi magyar királynőt, Szent Kingát "matka narodu"-ként, a "nép anyja"-ként tiszteli! Kell-e azon csodálkoznunk, hogy Szent Kinga ugyancsak Lengyelországban élt húga, Boldog Jolán halálának hétszázadik évfordulóján a lengyel egyház Boldog Jolán emlék-évet hirdetett meg? Mindezek ismeretében érthetővé válik-e Bem József hadvezéri szerepvállalása az erdélyi hadszíntéren? Róla maradt ránk a következő mondás: háborús hadvezetése alatt sok nép fiával találkozott és egy kivételével, valamennyi között volt áruló. Egyedül örmény árulóval nem találkozott.

Az örmények 1680 táján, Apafi Mihály fejedelemsége alatt érkeztek Erdélybe. A magyarság iránti ragaszkodásuk vetekszik a lengyelekével. Honalapításuk után alig két évtizeddel már tömegesen ott vannak Rákóczi fejedelem szabadságharcot vívó seregeiben. Miként ott vannak a negyvennyolcasok között is, számukat messze fölülmúló arányban vállalva az áldozatot.

Az Aradi Tizenhármak között, akiknek vértanúságára a múlt héten emlékeztünk 150-ik alkalommal, ketten is örmény származásúak voltak: *Kiss Ernő* és *Lázár Vilmos*. De ott vannak a magyarság huszadik századi szabadságharcaiban is. Ötvenhat legendás hőse, a Corvin köz vezére, a szamosújvári születésű *Pongrácz Gergely* így vall magáról: "Ereimben

örmény vér folyik, de szívem magyar!" A Székelyföldön, Gidófalván született *Czetz János* lánglelkű székelymagyar hazafi volt, aki sohasem tette le a fegyvert. Világos után sem, és Komárom eleste után sem! Az osztrák-orosz szövetség végső győzelme után Dél-Amerikába emigrált, ahol az argentin hadsereg legfőbb szervezője lett. Az Argentin Katonai Akadémia ma Czetz János nevét viseli, dicsőséget szerezve a székelységnek és a magyarságnak. Miként az örményeknek is, hiszen a székely Czetz János mindig büszkén vállalta örmény őseit.

Minekünk, kései utódoknak pedig meg kell ismernünk azokat a népeket, amelyek velünk nyelvi rokonságban ugyan nincsenek, de akik édes testvérnél jobban, hűségesebben szeretnek minket. Lengyelország itt van a közelünkben. Magyarországgal együtt lép az egyesült Európába. Örményország távol van.

Onnan ritkábban érkeznek hírek. (Hányan tudják ma, hogy mi van a tíz évvel ezelőtt szabadságharcát kezdő Hegyi Karabahban?)

A magyar történelemírás még adósunk a lengyel-magyar, az örmény-magyar ragaszkodás igazi, mély gyökereinek feltárásával. Bem József és Czetz János történelmi léptékű szerepvállalása ehhez jó készítményt kell, hogy jelentsen.

Szeretett Sorstársaim!

Lehet-e szebb ünnepe Kalotaszegnek, a szegek népének, a gyepűvédők utódainak, mint két ilyen hős harcosra megemlékezni, életútjukból példát venni, hitet meríteni? Lehet felnézni, tanulni, példát venni. Kalotaszeg a hős elődök előtti mai főhajtásával egyben felemeli fejét és szembe néz a jövő kihívásaival. Székelyjő a tatárjárás idején magára maradt, sorsa elvégeztetett.

De Kalotaszeg nincs egyedül, hisz vigyáznak rá heten, a folyók menti szegek: Érszeg, Körösszeg, Szamosszeg, Beregszeg, Garamszeg, Isaszeg és Dunaszeg.

Kolozsvár - Budapest, 1999. október 17.

Patrubány Miklós a
VET elnöke

Gudenus János József felhívása:

Az örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája című kötet reményeink szerint a 2000-ik, milleniumi évben jelenik meg.

Kérem a tisztelt olvasók segítségét, hogy a családok feldolgozásához leszármazási táblázatokat, gyászjelentéseket, anyakönyvi kivonatokat küldjenek.

A következő családok adatai kerülnek feldolgozásra:

Balta, Bocsánczy, Bogdánffy, Buzát, Capdebo (baraczházi), Csiky (erzsébetvárosi), Csomák, Czárán (seprősi), Dániel báró és nemes (szamosújvárnémeti), Gajzágó (apanagyfalusi), Gáspár, Gorove (gatályai), Govrik (fegyverneki), Gyertyánffy (bobdai), Hankovics, Hollósi (gertenyesi), Issekutz (1758), Issekutz (marosvásárhelyi), Issekutz (1760), Jakabffy, Jeremiás, Kabdebo (talpasi), Kápri báró, Karátsonyi gróf és nemes (beodrai), Kiss báró és nemes (eleméri és ittebei), Korbuly (lompéti), Kövér (gyergyószentmiklósi), Kövér (rétháti), Kristóf alias Jakabfy, Lászlóffy, Lázár, Lengyel (ebesfalvi), Lukács báró és nemes (erzsébetvárosi), Markovits (kisterpesti, spizzai gróf), Mártonffy, Novák (szentmiklósi), Pap báró, Pap-Gergely, Patrubán, Pattantyús-Ábrahám (danczkai), Pászákász, Petraskó, Placsintár, Rátz, Simay, Szarukán, Szentpétery, Terdik, Török, Vertár (szombatsági), Vikol, Zakariás.

Cím: Gudenus János József,

1211 Budapest-Csepel, Kiss János altb.u.61., fszt. 1. ajtó

Az EÖGYKE székhelyén (Budapest I. Donáti u. 71a) alatt megvásárolható Ávedik Lukács Erzsébetváros monográfiája c. műve (1896, Szamosújvár) fénymásolt kivitelben, 2 ezer Ft-ért. Ugyanitt kapható a Szongott-sorozat (Szamosújvár monográfiája) hasonlóan fénymásolt kivitelű, utolsó kötete, A magyar- örmény metropolisz (1901, Szamosújvár) 1.500 forintos áron.

A név kötelez

Magyarországon a második világháború után eltörölték a nemesi, főnemesi rangokat és megtiltották az erre utaló előnevek használatát.

Napjainkban az országházban is felvetődött a régi, nemesi, főnemesi címek esetleges újra használhatóságának kérdése. Ezzel kapcsolatban sokakban sajnos torz és elferdített kép rajzolódik ki, nyilvánvalóan az elmúlt 40-45 kommunista év hatására. Sokan monarchikus visszarendeződéstől tartanak, halott szó nincs erről.

Attól tartanak, hogy valami kiváltságot jelentenek vagy jelentenének. Pedig Európában és a világ nagyobb részén máig is léteznek. Élnek vele és nem visszaélnék, mert a név kötelez. Ezeket a rangokat, címeket - báró, gróf, herceg, vitéz, stb. - többnyire valamilyen kiemelkedő cselekedetért kapta viselője és családja.

Ezeket a címeket és rangokat nem úgy viselték és kapták, mint valamikor - nem is olyan régen - nálunk a "Munkaérendment" különböző fokozatait.

Ezeknél a nemesi, főnemesi családoknál a gyermekek és ifjak időben megtanultak viselkedni és jaj volt annak a csemetének, aki nem megfelelően viselkedett a ház személyzetével: az ilyesmi teljesen kizárt volt, ők nem "újjgazdagok" voltak. Megtanultak viselkedni, beszélni, étkezni, nem trágárkodni, az idősebbet tisztelni, köszönni és megköszönni. Megtanulták, mit jelent a család, a nemzet, a hit... sokmindent, ami manapság, sajnos, egyre ismeretlenebb. Ezt bizonyította az is, hogy amikor a háború után kitelepítették őket és kénytelenek voltak segédmunkát és más, megalázásnak szánt munkát végezni, hogyan állottak helyt. A témáról szép számban készültek dokumentumfilmek.

Jó volna ezt másoknak is elsajátítania a mai, eldurvult világban, és megtalálni azt, ami összetart, nem elválaszt!

Ők, ezek a nemesi, főnemesi és egyéb címeket viselők tudták ezt, mert tudták, hogy a név kötelez!

Kabdebó János

KISS ERNŐ HONVÉDTÁBORNOK PÉLDÁJA

Nemzeti történelmünk legfényesebb lapjai közé tartozik az a közel másfél esztendő, amelyet az 1848. évi polgári forradalom s az azt követő szabadságharc jelentett. Nem csupán az öreg kontinens, hanem az egész művelt világ érdeklődésének a homlokterébe kerültünk, magyarán a *világ történelméről mintegy tizenhét hónapon át elődeink írták*. Hogy miért? Mert amely kegyelmi pillanat egy nemzet életében oly ritkán adatik meg: a hazáért és az egyetemes haladásért vívott küzdelem akkor egyidejűleg zajlott, szerencsésen tudott ötvöződni a nemzeti, a társadalmi érdek és a "népek tavaszán" Európa-szerte lánggra kapott, általános érvényű szabadságeszme.

Egy olyan etnikai sokszínű vidéken, amilyen a török kiűzése utáni újratelepítés óta a Bánság, hangsúlyozni szeretném, hogy küzdelmünk Petőfi által oly sokszor megénekelt vezéreszméje:

a világszabadság nem üres szóvirág, hanem kézzelfogható valóság volt az idő tájt. Elég, ha az európai forradalmak egymást erősítő hatására gondolunk, vagy arra az eléggé nem hangoztatható tényre, hogy a magyar oldalon a Habsburg - elnyomás ellen több mint tucatnyi náció tagjai harcoltak önkéntesként és szinte lelkesedéből.

Az orosz túlerő beavatkozása nyomán bekövetkezett augusztusi, világos fegyverletételt követően Haynau, a császári tábornagy az egész birodalom számára elrettentő példát kívánt statuálni. Pontosan egy évvel azután, hogy a bécsi nép a gyűlölt Latour hadügyminisztert felakasztotta; 1849. október 6-án a pszichopata Haynau megtorlasként kivégeztette gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt és azon magyar tábornokokat, akik egykor a császár és király hadseregében szolgáltak. A tizenhárom aradi vértanú személye önmagában is az imént említett néptestvériség bizonyítéka: a magyarok mellett német, osztrák, horvát, szerb és örmény hősök áldozták életüket nemzeti függetlenségünkért, mindannyiunk szabadságáért

Eleméri és ittebei Kiss Ernő honvédtábornok, akinek síremlékét, az imént megkoszorúztuk Eleméren - s ne feledjük: Lázár Vilmos is - Erdélyből származó s a Temesi Bánságban gyökeret vert magyarörmény volt. Kettős identitásuk máig ható példája annak, hogy amennyiben a befogadó közeg kellőképp türelmes, s a többnemzetiségű lakosság széles tömegei elé vállalható célokat állít, önfeladás nélkül, hosszú távon összeegyeztethető az állampolgári lojalitás, sőt hazafiság a kisebbségi öntudattal.

Tisztelegjünk tehát az ő emlékükhöz s valamennyi százötven év előtti vértanunk emléke előtt. Bármily válságos időkben erősen hinnünk kell, hogy áldozatuk nem volt hiábavaló.

Székely András Bertalan

(Elhangzott 1999. október 6-án, a délvidéki Nagybecskereken, a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület székházában, az aradi vértanúkra való ünnepi megemlékezés részeként)

Dr. Gajzágó Aladár

Az Únió születése

(a folytatásban közölt tanulmány befejező része)

"Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban úgynevezett magyarországi részekben a bevett vallásfelekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallásgyakorlati s önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közti viszonyait, s illetőleg hatáskörét biztosítják, nemcsak sértetlenül fenntartatnak, hanem egyszersmind a görög és örménykatolikus, és a keleti-görög szertartású egyházakra is kiterjesztetnek."

Gajzágó Salamon felkérte azokat a képviselőket, akik Magyarország és Erdély egyesülésének részletes szabályozásáról szóló törvényjavaslatot, amit háromszor olvastak fel, végleg elfogadják, helyükön felállva adjanak erről bizonyosságot.

Ez megtörtént. Ezt igazolja az ülés jegyzőkönyve:

„248. szám. (CXXVIII. Ülés, 557. Jegyzőkönyvi pont)

Kivonat a képviselőháznak 1868-ik évi december hó 2-án tartott CCCXXXI. ülése jegyzőkönyvéből.

A folytatólagosan megnyitott ülésben napirend szerint Magyarország és Erdély egyesítésének részletes szabályozásáról szóló törvényjavaslat végmegszavazás alá bocsátatnám a ház többsége által a tegnapi napon elfogadott módosítások szerint szerkesztett s egész

terjedelmében beolvasott törvényjavaslat, annak a felsőházhoz leendő átvitelére Paiss Andor, jegyző bízott meg.
Jegyzette és kiadta
gróf Ráday László s.k., a képviselőház jegyzője."

Az unióval kapcsolatosan három eseményt tartalmaz a főrendiházi napló.

Az első azt rögzíti, hogy Paiss Andor képviselőházi jegyző átadta az elnöknek „Magyarország és Erdély egyesítésének részletes szabályozásáról” szóló, képviselőház által elfogadott törvényjavaslatot felolvasás és alkotmányszerű hozzájárulás végett.

Az átnyújtott jegyzőkönyvi kivonatot Sztáray Antal gróf, jegyző olvasta fel. A második az elnök szavait rögzíti:

„A mellékelt törvényjavaslatot úgy hiszem, felolvasottnak tekintik a méltóságos főrendek. Egyúttal, úgy hiszem, nyomban a közjogi bizottsághoz lehetne e törvényjavaslatot utasítani.”
Gróf Sziráki János megjegyezte: „Miután ezen tárgy igen nagy fontosságú, kérném ezen tárgyat a hármas bizottsághoz utasítani (helyeslés) és az eredeti példányt azonnal kezemhez adni, mert nyomban meg fogjuk a tárgyalást kezdeni.”

A főrendiek CXXX. országos ülésén, 1868. december 4-én Majláth György elnöklete alatt, gróf Festetics György és báró Wenckheim Béla miniszterek jelenlétében foglalkoztak a törvényjavaslattal. Ifj. Ráday Gedeon gróf jegyző felolvasta az alábbi bizottsági jelentést:

„290. szám. Irományok. Főrendiház CXXIX. ülés, 1868. December 4. Majláth György elnöklete alatt

Jelentés a méltóságos főrendek állandó hármas bizottmányának „Magyarország és Erdély egyesülésének részletes szabályozásáról” szóló törvényjavaslat tárgyában.

Erdélynek Magyarországgal egy kormányzat alatti teljes egyesítése végett a képviselőház egy részletes szabályozást készített, melyet a fentebbi című törvényjavaslatban a méltóságos főrendekhez átküldött. Az abban foglalt meghatározások az 1848-ik VII.-ik és ugyanaz évi kolozsvári I. és II. t.c. értelmében, nemkülönben az időközben felmerült viszonyok és körülmények kellő számbavételével vannak megállapítva.

Miért is a kiküldött bizottmány azokat teljes terjedelmében - úgy lényegében, mint szerkezetében - a méltóságos főrendeknek elfogadására ajánlja.

Kelt. Pesten 1868. december 3-án gr. Cziráky János s.k., bizottmányelnök B. Liphay Béla s.k. bizottmányi jegyző"

A törvényjavaslatot a belügyminiszter ajánlotta a főrendek figyelmébe és felsorakoztatta azokat az érveket, amelyek az életbeléptetés mellett szóltak. Megemlítette, hogy az akkori kormány feladata volt a legközelebbi országgyűlésre az egyesülés részletes szabályozására törvényjavaslatot nyújtson be.

Az 1848-ban kiküldött országos bizottság gr. Teleki József vezetésével volt hivatva ennek elősegítése érdekében tevékenykedni. Sikeresen végezte a feladatát. Tevékenységének eredményét az akkori országgyűlés és kormány fel is használta. Az akkori szomorú események miatt a bizottság nem tudta befejezni. Bekövetkezett az az idő, hogy a kormány az unió tökéletes végrehajtása és részletes szabályozása érdekében törvényjavaslatot terjesszen az országgyűlés elé.

A belügyminiszter jól látta, hogy „még igen hosszú ideig fog tartani, hogy az (az unió) véglegesen és akként keresztülvitessék, hogy azon sajtáságos erdélyi viszonyok a magyarországi viszonyokkal tökéletesen asszimiláltassanak akként, hogy mind a közigazgatás, mind az igazságszolgáltatás tekintetében a Magyarországon fennálló

rendsabályok színvonalára emelkedhessenek (helyeslés).”

Gróf Kálnoky Dénes szintén méltatta az eseményt és érzelmeit így fejtette ki:

“Midőn ezen törvényjavaslatot hazafiúi őszinte örömmel üdvözlöm, azt hiszem, nem csak egyéni, hanem a mélt. Főrendek s az egész nemzet örömének adok kifejezést, amely annál bensőbb, kebelbeli érzés, mentől nagyobb a várakozás, melyet ezen egyesülés üdvös eredményében helyez.” Majd így folytatta: „Bizonyos az, ha ezen szomorú korszak nemzetünket egyesülve találja, azon lángoló hazaszeretet, erős kitartás, amelyet ezen korszakban kifejtett, a diadal, a dicsőség és hatalom azon polcára emelendi, amelyen ma Európának legnagyobb, leghatalmasabb nemzetei állanak (helyeslés). De a sors másként határozott...” Végül e szavakkal fejezte be mondandóját: „... szavaimat azon óhajtással zárom be, miszerint a szívben és érzésben soha el nem szakadó s jelenben törvényesen egyesülő magyar nemzet örökké éljen (éljenzés)!” S a törvényjavaslatot elfogadta.

A beszéd után a levezető elnök kérdésére, hogy a főrendek elfogadják-e a törvényjavaslatot a részletes vita alapján, a főrendek felállással jelezték: igen. Ifj. Ráday Gedeon gróf jegyző olvasta fel a törvényjavaslat egyes szakaszait, amelyeket észrevétel nélkül elfogadtak. Végül a főrendek felállással jelezték, hogy a törvényjavaslatot beltartalom és szerkezet tekintetében elfogadták.

Ennek a ténynek a képviselőházzal való közlésére az elnök báró Nyáry Gyula jegyzőt bízta meg. A törvényjavaslattal szó szerint egyező 1868. XLIII. törvényt: „Magyarország és Erdély egyesítésének részletes szabályozásáról” az uralkodó december 6-án szentesítette és az országgyűlés két házában december 7-én hirdették ki. Megjelent az Országos Törvénytarban 1868. december 9-én.

A 18 §-ból álló törvényben a 14. §-a Gajzágó Salamon elnöklete alatt Simay Gergely szamosújvári képviselő javaslata alapján ekként szövegez:

„Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban úgynevezett magyarországi részekben a bevett vallásfelekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallásgyakorlati s önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közti viszonyait, s illetőleg hatókörét biztosítják, nemcsak sértetlenül fenntartatnak, hanem egyszersmind a görög és örménykatolikus, és a keleti-görög szertartású egyházakra is kiterjesztetnek.”

Egy idézet novemberre:

"Ha minden nemzetiség fiai így éreztek és ekkép cselekedtek volna, kiknek Magyarország hont, jogokat, birtokot és védelmet adott s akiket nemzetünk kebelébe fogadott, mint örmény eredetű magyar testvéreink - mi más ábrázata lenne Magyarországnak, mily száma és erkölcsi súlya a magyar nemzetnek, s mi más fokon állana a fejlődésnek ipar, kereskedelem, vagyonosodás és egyetememes nemzeti jólét.

(Jakab Elek történetíró - idézi Szongott Kristóf, Szamosújvár monográfiája, III. kötet, 222-223 old, 1901)

Az itt következő szöveg a *Szemelvények az erdélyi magyarörmény múltból, családi archívumok alapján* című kiállítás megnyitóján hangzott el.

A kiállítás Budapest, 1999. október 18-31 között tartott nyitva.

Tisztelt Látogató!

Kiállításunk a hazai örménység kb. 95-98 -át kitevő történelmi örmény kisebbség, az Erdélyből származó magyarörménységről szól. Létszámuk kb. 15.000 főre tehető, szétszóródva az országban, közülük számosan Budapesten, itt is főleg a II. kerületben. A hazai magyar örménység tulajdonképpen egy nagy családot alkot, keresztül-kasul szöve az örmény családi szálakkal.

1996. novemberében a Magyarok Házában mutattuk be a *Velünk élő kultúrák: Örmények* című kiállításunkat, a hazai örménység ősi kultúrájának, tradícióinak, vallásának megismertetése céljából. E kiállítás anyagának egy részét képezte jelen összeállításunk kiinduló anyaga. Ezt követően 1998-ban a Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat Akadémia utca 1-3 szám alatti kiállítótermében a második, bővített változatot tudtuk bemutatni, mert igen sokunkban megmozdult valami, visszatekintés a családi múltba. Most, itt 1999-ben a harmadik, bővített változatát láthatják kiállításunknak.

Kiállításunk anyaga állandóan bővült és reméljük a jövőben is tovább gyarapodik.

A tablókön feldolgozott családi iratok: anyakönyvek, gyászjelentések, családfák, fényképek, okmányok, levelek, újságkivágások stb. mind bizonyítják, hogy örmény őseink hogyan illeszkedtek be választott hazájuk életébe, váltak magyarrá és vettek részt magyar hazájuk közéletében, gazdasági, művészeti, stb. vérkeringésében, hazájuk védelmében.

A tablók igazolják, hogy egy nagy családot alkot a hazai magyarörménység, akiknek ősei a XIX. századig zárt kolóniákban éltek Erdélyben, de Trianon és a világháborúk következtében elhagyták szülőföldjüket és részben jelenlegi hazánk területén telepedtek le. Származástudatuk, gyökereikhez, kultúrájukhoz, örmény katolikus vallásukhoz való ragaszkodásuk ismét közösséggé formálta őket az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület segítségével.

A kiállítás anyagát 19 festett nemesi címer egészíti ki: a Kápdebó, Hollósy, Cabdebó, Kristóf, Simay, Verzár, Issekutz, Kövér, Czárán, szentmiklósi Novák, Bocsánczy, Placsintár, Csiki, gróf Karátsonyi, Lukács, gyulai Sáska, gátallyai Gorove, Kováts és Dániel családoké.

Reméljük, kiállításunkkal felkeltettük az érdeklődést a hazai magyarörmények iránt. Egyúttal rá szeretnénk világítani arra is, hogy múltunk megismerése, értékeinek megőrzése nélkül nem lehet jövőt építeni.

„ Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé tenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg.” (Kölcsey)

dr. Issekutz Sarolta
a II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke,
a kiállítás rendezője.

Érdemes egy negyvenhárom évvel ezelőtti novemberre úgy emlékezniünk, ahogyan azt a riporter akkor leírta:

Gyászmenet

Mint az áradat - napok óta - ömlött a nép a nyugati határ felé. Felkapaszkodtam én is egy ponyvás teherautóra.

Mellettem foglalt helyet a Győri Autójavító Vállalat két fiatal munkása. Amikor elhagytuk a várost, megkérdeztem az egyiket:

- Hová cimbora?

- Ahová maga... - volt a rövid válasz.

- Azt hiszi, hogy aki Sopron felé megy, az mind...

Keserű nevetésbe fült az újabb kérdés, s a hátam megett is olyasmit morogtak, hogy: hülyének néz minket ez a pasas? Nem néztem egyiket sem annak, de jobbnak láttam hallgatni s úgy viselkedni, mint ők.

- Kapuvár következik... - mondta valaki s utána alig hallható sóhajok rebbentek szét a motor duruzsoló hangjával.

- Én tudom az utat - mondta egy alacsony, tömzsi ember, ahogy mind a 19-en lekászálódtunk a kocsiról. Az utcai villanyfénynél próbáltam jobban megnézni útitársaimat. Tíz férfi, négy nő, egy karonülő s négy 10 - 16 éves gyerek. Arcukon a rémület döbbenete, szemük tekintetében halálos elszántság. Didereg, fázik velem együtt valamennyi.

Egy fiatalember - roskadozó léptű - leánykát támogat.

- A mennyasszonya - magyarázza mellettem egy pápai textilgyári munkás - Pestről jönnek, már három napja. Úgy látszik, a kislány megfázott. Lehet, hogy tüdőgyulladás....

- Na jönnek, vagy nem - tekint hátra a kis köpcös, de a többiek leintik. A kislány sorsa aggasztja az asszonyokat.

- Menjünk - szólal meg remegő hangon a beteg leány s mintha csak erre várt volna a társaság, lépked a kis köpcös után.

Nemsokára a novemberi sötét éjszaka fala veszi körül a csoportot. Hátunk mögött egy darabig még látni Kapuvár villanylámpáinak pislákolását, aztán semmi fény. Csúszkálnak a lábak, cuppog a dűlőuti sár. Pereg a köd....

- Kár volt adni a butát szaki - bökö oldalba az emberem, aki a fiatalokról tájékoztatott. - Ugye, hogy maga is kifelé igyekszik? - Felelet helyett felmáztam a kisvasút töltésére.

- Ez a kisvasút hová vezet? - kérdezte egy bőrkabátos.

- Minden út külföldre - próbálta tréfás hangon szólásra bírni a társaságot a cimborám, de az emberek hallgattak. Leghátul a kisgyerekes házaspár botorkált, s mellettünk vonszolta menyasszonyát Szedres Gábor, a MOM műszerésze.

Cuppog a sár, s körös körül sötétség, tapadó, hideg, nyálkás sötétség.... Hátra maradok, s látom, hogy a kislányt már ketten is támogatják. Értelmetlen mondatokat susog: Gabi... hol a kezed Jaj! Anyukám... jönnek a tankok.... Gabiii.... esküdjünk.... Víz..... vizet....

- Álljunk meg az Isten szerelmére! - fakad ki a zokogás az egyik asszonyból. A széthúzódott társaság összetömrül.

- Ágnes! Kicsi bogaram! - szakad ki a fiúból a kétségbeesés. Légy erős! Még egy kicsit! Hallod? Még ezen az éjszakán....

Valaki két kukorica-szárköteget hoz a földekről.

- Mi lesz velünk magyar testvérek? - jajdul egy hang, de a többiek csendre intik, aztán a kukoricaszárra fektetik a beteget.

- Segítsetek magyarok! Segítsetek rajtunk! - tör ki megint a fiatalemberből a kétségbeesés, s tépi a haját, csontos öklébe harap, szeme szinte szikrákat vet.

Nyugtatják, csendesítik, majd újabb kórót hoznak, s nehezen tüzet csíhol az egyik. A meleg egy kicsit megnyugtatja a népet. A köpcös azt magyarázza, hogy egy kilométerre sincs a tőzeggyár s azon túl, a független semleges Ausztria. De senki nem hallgat most rá. Mindenki a beteget figyeli. A tűz fényénél látni az arcát. A láz kipirosította. Szempillái idegesen rebbennek. Cserepes ajkáról egyre halkabban bugyborékol az összefüggéstelen beszéd.

Egyik kezével még fogja vőlegénye karját. Szép ápolt ujjak. Talán gépíronó volt? Vagy telefonos-kisasszony?

- Ágnes! - üvölt a fiatalember, s valósággal letépi kedvese melléről a ruhát, hogy elnémult szívét dörzsölje....

- Ágnes - motyogja.... Itt a határ. Nézd, nézd - csap át megint üvöltésbe - ott van Ausztria - bámul rémült szemekkel a sötét éjszakába.

- Magyarok! - nyöszörög, mint egy sebzett vadállat. - Testvérek! Jaj! Meghal a menyasszonyom. Segítetek! Holnap megesküdnénk az első osztrák faluban.... - hajlik kedvese fölé, de az már nem hallja ezt. Ágnes már semmit nem hall. Arca rózsája egyre halványodik, kis fitos orra mintha nyúlna, szempillái sem rebegnek. Szája szöglete még egyszer megrándul, aztán...

- Emberek! - ugrik fel Szedres Gábor műszerész, aztán visszaroj a holttesthez. Csókolja, könnyeivel mossa a hidegülő arcot, aztán már csak hörögni tud, mint akinek szívébe kést döftek.... Iszonyú látvány! Egymásba kapaszkodunk, mert nem bírjuk a ráncszakadt iszonyatos terhet. Meg kell szakadni a szívnek! Vége! Nincs tovább! Nyirkos hideg, tapadó sötétség....

Valahonnan két dorongot szereznek, kévüket rá s a tetejére rakják a halottat....

- Hová viszitek! - kiáltanám, de szó nem jön ki a számom. Lábam is legyökerezett. De ők, mennek tovább. Viszik a halottat is. Támogatják a vőlegényt. Mennek! Cuppog a sár, s mintha értelmes lenne mind a cuppogás: ki innen! Ki erről a földről! El innen messzire a borzalmak földjéről ahol megtiporják az embert, ahol nyomor, kilátástalan a holnap. Ahol nincs is holnap! Mert itt már örök a nyálkás hideg sötétség....

- Nem! - üvöltöttem utánuk, de nem hallották. - Nem! - sírtam és rázuhantam a nyirkos földre. Belemarkoltam a málló rögökbe - hidd el kedves olvasó és számba vettem. Olyan íze volt, mint az árpaliszttal vegyített rozskenyérnek, amit gyerekkoromban sütött volt jó anyám. Nem igaz, hogy rossz ez a föld.... Hidd el drága magyar testvérem. Jaj! Hidd el! Ágnes meghalt, s már a holtteste sem a miénk, de vannak még élő magyar Ágnesek, Gábor vőlegények. Van a Pápai Textilgyárban is magyar, akad a győri autójavítóban is munkás. Mondjátok! Zúgjátok velem, hogy nem haltunk meg! Nem! Nem! Nem! Él a nép! Élni fog a magyar, és a miénk lesz ez a véráztatta drága föld, a kenyér-ízű föld, csak a miénk! Zúgjátok ezer halálon és tenger könnyeken át, hogy hallja a világ, hogy végre meghallja a világ....

Dávid József

(A riport megjelent 1956. november 17én
Győrött a "Hazánk" c. lapban)

Erdélyben örménnyé váltam ?

Szeretem Erdélyt.

Közel tíz év után újból visszavágytam. Sokáig miért nem? Ottjártamkor mindig fáj a szívem. Fáj a sovány, nagyszemű gyermekekért, akiknek nem jutott elég csokoládé, rágó, sokszor olyan javak sem, amiből a mi gyermekeink akkoriban dúskálhattak. Fáj a szívem az erdélyi magyarokért, a székelyekért ott fenn a Hargitán.

Némán sírtak és sírtam velük én is.

Nem akartam azt a tengernyi fájdalmat újra átélni, de nem múlt el az emlék, hogy láttam őket.

Apósom gyergyószentmiklósi születésű, igazi székely és magyar volt. Erdély nálunk otthon mindig fájó téma volt.

Két éve vágytam látni a szép tájat, havasokat, vágytam találkozni múltunk emlékeivel és a hazai rögökkel. Már májusban útnak indultam, gyűjtöttem az utazási irodák programajánlatait. Igazán egyik sem tetszett, többet, mást akartam....

Szeret a jó Isten.

Baráti társaságban említettem: szeretném Erdélyt viszontlátni! - Miért nem jössz velünk? - kérdezte Bánya Cila. Mentem, rohantam! Ilyen program kell nekem!

Az érzéseimet szeretném elmondani, megosztani mindenkivel.

Reggeltől késő estig úton voltunk. Úton: a szó szoros értelmében úton, az országúton és úton viharos történelmünk évszázadaiban.

Amikor véletlenül hiányérzetem támadt: nem hallottam erről-arról, akkor a "kedves Gyuri bácsi", mintha kitalálta volna gondolatomat, másnap már "mesélt", kielégítve kíváncsiságomat.

Nem győztem jegyzetelni, szinte nem bírtam energiával, hogy befogadjam mindazt, amit láttam, hallottam és a lelkem mélyén éreztem mindig is, a jelenben és a múltban is. Erre vágytam!

Aradon a Vértanúk emlékműve. Jártam már itt többször. Énekeltem itt a Himnuszt, a Szózatot máskor is. Itt még minden természetes volt magyar szívemnek, amit tapasztaltam útitársaimnál. Az út további része kellemes meglepetést, csodálkozást, meghatódást és nagy megbecsülést váltott ki a szervezők és az útitársak iránt.

Örmények. Örmény gyökerek keresése. Örmény-magyar közös múlt. Örmény találkozók.

Hogyan van ez? Mit tudok én az örménymagyarokról?

Nem sokat. Most tudtam meg barátaimról is, hogy magyarörmények. Eddig csak azt tudtam, hogy Erdélyből származnak.

Tisztelem útitársaimat, ahogyan keresik, kutatják őseiket, gyökereiket, ahogyan ismerik múltjukat, közös múltunkat. Szeretem magyarságukat. Hiszem, hogy ha egy nemzetnek nincs múltja, akkor jövője sincs!

Még nagyon sok helyen énekeltek a Himnuszt, a Szózatot és még sok más dalt. Megrendültem álltam, könnyes szemmel énekeltem és ma sem tudok meghatódottság nélkül visszaemlékezni élményeimre. Emlékeztünk. Emlékeztünk a sok nemzetiségű magyar múltira. És nem csak az időseknél, hanem az ifjúságnál is tapasztaltam a magyar, a magyarörmény tudatot.

Köszönöm a szép emlékeket és érzéseket. Szeretnék a jövőben a magyarörmények érzéseivel, gondolkodásával azonosulni.

Egyed Edit

Bp. 1999. október 27.

Kérjük olvasóinkat,

írják meg véleményüket, tapasztalataikat - akár a jelenleg égető, egyházi kérdésben, akár más, közösségünket érintő témákban.

Szeretnénk, ha az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteket Önök írják!

Kérjük, jelezzék, hogy a közléshez nevüket adják-e, vagy csak "név és cím a szerkesztőségben" megjelöléssel kívánják közölni mondandójukat.

Szélhordta november

.. a szél, a vad novemberi szél... Verhaaren francia nyelven író, belga költő verse híres volt, ma már csak korosodó versolvasók emlékeznek rá. Ráadásul - Kosztolányi remek fordításán kívül, sokan Moissi osztrák-német színész előadásában, németül élvezték a szél szavainak szisszenését: Das Wind...(Moissi ezt szinte visítva-vinnyogva mondta s kiderül, hogy a német "Wind" sokkal hasítóbb, mint a simogatni is képes magyar "szél".) Persze, ahogyan nyelveket másként hallhatunk, úgy a novemberi szélre is, a versekre is, meg magukra a novemberekre is sokféleképpen emlékezhetünk.

Kicsi nép sok nyelv emlékeivel és sok megszálló hatalom itt maradó dalaival küszködik. Das Wind, das november Wind... énekelve mondta ezt Moissi német nyelven és mindez már jól is hangzik novemberben, ha éppen nem kell német szupremációtól rettegni, mint Kőlcsey, Arany vagy József Attila idejében. Egy dal akár orosz nyelvű is lehet, ha egyszer nem kell félni ruszki szupremációtól, amely harckocsikkal taposta a pesti aszfaltot néhány évtizede...

Hogyan kezdődik a november? Úgy, hogy október utolsó napjaiban az örményországi parlamentben, Jerevánban (Erivánban) géppisztollyal csinálnak "igazságot", közben Budapesten az a hír, hogy elfogták a viszkis rablót...Nahát...! Csak nem ülünk nemzeti ünnepet, ha a rendőrség elfog egy bankrablót?

Ugyanakkor megszületett az ötlet, hogy állítsunk november negyedikén gyertyát az ablakba. Kinéztem többször is ezen a múltkori estén a gyertyafény mellől: körülbelül ugyanazokban az ablakokban égett a gyertya most, 1999. november 4-én, csütörtökön este, mint amelyekben 1956. november 2-án, pénteken. Sok, sok ablakban.

A közeli kocsmából közben kihallatszott (hiszen 99-et írunk), amint valaki azt "húzatta", hogy "...és a Csendes Óceánnál véget érnek a csaták!" (Aki nem tudná, ez az amuri partizánokról szóló, birodalmi dal.)

Jó-e, ha valaki éppen november 4-én nyilvános helyen dalol ilyesmit? Hiszen 43 éve piros volt a vér a pesti utcán, végső soron ezen "amuri partizánoknak" is köszönhetően... Mennyire tudnám mégis utálni az illetőt?

Hiszen ma már könnyes szemmel hallgatja mindenki a Radetzky-marsot! (Pedig az is egy vérfürdős birodalmi hadsereg emléke.)

Az október és a november összeragadt a magyar történelemben. Előttünk pedig ott a múlt, azon át megyünk a jövőbe, ha akarjuk, ha nem.

1599. október 31-én, azaz pontosan négyszáz éve ölte meg a csíkszentdomokosi Balázs Mihály, vagyis Ördög Balázs a bíboros-fejedelmet, Báthori Andrást. Cserébe Róma egy-kettőre kiátkozta a szentdomokosiakat.

(Zárójelben: fél évszázaddal korábban, amikor megölették a másik bíborost, Fráter Györgyöt, Róma addig csúrtcsavart, amíg meggyőzte önmagát, hogy igazándiból nem is történt semmi. Martinuzzit, az Utyesenovity Györgyöt, a bíborost, az önálló Erdély egyik megteremtőjét végül eltemették... hetven nap után. Addig csak ott hevert a Gyulafehérvár-közeli alvinci kastély márványpadlóján. Érthető, György barát esetében egyenest magáról Ferdinánd bécsi királyról kellett volna kimondani pápailag, hogy mocsadék gyilkos... a Báthori András warmiai bíboros, erdélyi fejedelem esetében pedig csak egy szakadt, éhező csíki falu népét kellett egyházi átokkal sújtani.

Ismerjük be, feleim, hogy ez azért pápailag és rómailag mégiscsak egyszerűbb feladat volt. Ráadásul egy Csíkszentdomokos nevű, éhező falu nem tud visszaütni a Szentszéknek úgy, mint Habsburgék. Visszaütni...? Eszemnél vagyok, hogy ilyen szót használjak...?) Na, elég is ennyi a zárójelből, ne vigyen el az indulat.

Vagyis hát október 31-e, az Úr 1599-ik esztendejében. Mihály vajda (a Vitéz) meghülyítette a nyomorult székelyeket, hogy támogassák őt s akkor jó lesz nekik. Elolvasandó *Dávid Antal Erdély nagy romlása* című trilógiájának mindhárom kötete. A szép, kerek évforduló kedvéért most lássunk az első kötetből, amelynek *A sárkány papja* a címe:

"Hárman a bíborosnak esnek. Balázs Mihály hörögve emeli a fejszét. A fényes vas sikoltva villan a holdfényben. András hallja az utolsó akkordot, és bal szeme fölött beszakad a homloka. Eldől. A Mikó éles kardjával rácsap valaki, és recsen a nyakszirtje. A feje elgurul. A nyakából messzire fröcsköl a vér. Krestály Nagy ismét érzi a nyilallást, de csak a fejedelem kisujját nézi, a kék színű követ a bíborosi ékszerben. Kést ránt, s a levágott ujjról ragacsosan csúszik a markába a gyűrű. Dugdossa, nehogy meglássák a többiek.

- Mi az istent csinálsz, segíts! - ordít Balázs, mert sietős a dolog. A fejet vászonba kell

csavarni, s lóhalálában Fehérvárra, a vajdához, hadd mérje vékával az aranyat s a szabadságot!"

Kell-e több? Uramisten, balázsmihályék, (ti, szegények, akik csak nyomort és fejszét ismertek - bár a fejszét újabban Kalasnyikovnak, harcokcsinak, páncélozott harcjárműnek, vagy csapásmérő lézervezérlésű levegő-föld rakétának hívják), nem értitek... ?

Talán az, aki éppen november 4-én a "Katyusa" című szovjet-országi dalt énekelte bele a mások által gyújtott gyertyafénybe... és az, aki egy Kalasnyikov sorozata 9 milliméteres lövedékeivel parlamentet, kormányt, (örmény)országot "irányít"... érti? A gonoszságról való lemondás örömét?

(Az Erdély nagy romlása második kötetéből, amely A boldogított ország címet kapta). Márton, a szentdomokosi pap misét mond.

"Felmegy a szószekre, maga elé teszi a kezét, erősen megtámaszkodik, mintha szédülne. Gyorsan kell beszélnie, hogy mindent elmondhasson. Kinyitja a száját, megvárja, amíg elül az utolsó pissenés is. Nyel, a bal fülében halk roppanást hall. Megnedvesíti az ajkát. Mintha kívülről jönne a hang, úgy hallja saját szavát.

- Gyilkosok vagyunk.

Valaki, felsír. -Te, Pásztorbükke, Báthori András nevére s fejéred leszél híres. Igazságtalanok voltunk, rajta bosszultuk meg, amit nem ő vétett ellenünk. Jaj annak, aki ártatlan vért ont, szörnyű büntetés lesz a jutalma!

Gonoszok fogják árulni az ő vérét s ráhozni minden rosszat e földi életben! Szent Domonkos népe, hogy fogsz megbékülni az Úrral?"

Értjük-e azt, amiről azt hisszük, hogy értjük? Lehet, hogy csak azért véljük érteni, mert négyszáz éve történt...? S ha velünk, magunkkal történik, akkor már mindjárt nem értjük?

Fájdalommal és kétséggel telve úgy gondolom, hogy mégiscsak jobb, ha egy lelkiismeretlen számár 1999. november 4-én, míg a környező ablakokban gyertyaláng világít, a "Katyusát" énekl. És örvendek, hogy nincs Kalasnyikovom, hogy "történelmi igazságszolgáltatást" csináljak az amuri partizánokat és katyusákat feldaloló balázsmihállyal szemben. A kilenc milliméteres lövedékek ugyanis (az örményországi, posztkommunista kormányfő merénylői és a semmire nem figyelő, önző kocsmái dálnok, vagy a nyomorában elbutított Ördög Balázs esetében egyaránt) csak lövedékek. Fejszék. Hazugságok. Betöltik a rendeltetésüket: pusztítanak.

Kedves olvasó, - dönts el, megkövezel-e? Talán nem... reméli a novemberi szélben, a gyertyafény mellett: d.cs.

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület** folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015. Budapest Donáti utca 7/a. , Postacíme: 1251 Budapest Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel: 201-2401.

Elnök: dr. Issekutz Sarolta,

fogadói idő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba

Munkatársak: dr. Borszéki Béla, Fancsali János
Szerkesztőség 1251 Budapest Pf. 70. Tel (1) 201-1011, Fax (1) 201-2401